

El jaciment protohistòric de Mas Castellar-Pontós (campanyes 1990-1994): un establiment rural especialitzat¹

ENRIQUETA PONS i l'equip de Pontós 1994

SITUACIÓ DEL JACIMENT

Mas Castellar està situat a l'Alt Empordà a l'interfluvi de la riera Alguema i el riu Fluvià, de coordenades geogràfiques Lat. Nord 42° 12' 08" i Long. Est 2° 54' 33". La proximitat d'aquests dos cabdals (de 100 a 200 m del jaciment) i l'enfonsament de la xarxa fluvial (55 m per dessota del jaciment) durant el quaternari han provocat importants processos erosius que signifiquen la creació de tres replans d'erosió (CARULLA et al., 1990, inèdit) elevats en relació a l'entorn.

El jaciment de Mas Castellar ocupa els tres replans d'erosió, encara que les intervencions arqueològiques des de l'any 1991 s'ubiquen en el superior. Aquest replà té una superfície aproximada de 2,5 hectàrees, cotes de 140 m s. n. m. i una orientació divergent a la de la conca actual. D'aquesta manera la visibilitat de l'entorn és de 360 graus en un radi aproximat de 25 km. Del vell mig d'aquest replà s'observa clarament l'Alta Garrotxa, la Garrotxa d'Empordà, el pas de la Jonquera, l'Albera, i la Serra de Roda al nord, i les muntanyes del Montgrí al sud; es domina plenament tota la Plana de l'Empordà i la costa Mediterrània.

1. Aquest conjunt de treballs s'han realitzat amb la col·laboració del Servei d'Arqueologia per als treballs de topografia i planimetria, dirigits per Lluís Sant; dels Estudis de Geologia Aplicada per als treballs geològics, geomorfològics i de prospecció geofísica, per Narcís Carulla; del Centre d'Investigacions Arqueològiques per als estudis de carpologia, per Ramon Buxó, David Canal i Núria Rovira; de Susana Casellas i Maria Saña per als estudis faunístics; de Maite Ros per als estudis antracològics i de Jordi Joan per a fitòlits (treballs que seran presentats a la memòria definitiva 1990-1995).

Una prospecció geo-radar fou feta l'any 1990 per Lluís Marí, en el Camp de Dalt i una altra de geofísica l'any 1994, per MATH Arqueofísica Consultores.

Els treballs d'arqueologia i estudi de materials han estat realitzats per l'equip de Pontós format especialment per A. Ma ADROHER, A. LOPEZ, A. VARGAS, C. GONZALO, Ma J. FERNÁNDEZ, i N. LLAVANERAS

LES EXCAVACIONS DE 1991-1994

Malgrat ser un jaciment conegut d'antic (OLIVA, 1968) i que ja havia estat objecte d'intervencions arqueològiques (CIAG 1975-1977; MARTÍN, 1979) la dinàmica i el tipus d'ocupació que ha sofert aquest espai en l'antiguitat no quedà del tot definida.

Les excavacions de Mas Castellar de Pontós que es van reprendre l'any 1990, s'iniciaren conjuntament amb altres disciplines afins, de les quals destacarem les que fan referència als estudis de la geomorfologia, l'estratigrafia i la prospecció geològica, la recopilació de dades antigues i modernes (planimetria, cartografia, geografia, documentació), els treballs de camp per als estudis de les estructures i testimonis que definiran la vida social, econòmica i cultural de la població allà establerta (arqueologia, carpologia, faunologia, sedimentologia), els estudis de laboratori (restauració, dibuix, anàlisis microscòpiques) i la difusió (exposicions, publicacions, interpretacions).²

L'any 1990 fou decisiu per a l'aplicació de mètodes prospectius per seleccionar el centre de les intervencions (TABERNERO et alii, 1993), i la campanya de 1991 seleccionà l'anomenat Camp de Dalt i realitzà 5 cales estratigràfiques (ADROHER et alii, 1992). Les campanyes d'excavació arqueològica a Mas Castellar-Pontós durant els anys 1992 i 1993 se centraren en la investigació d'un conjunt de problemes iniciat a les campanyes de 1990 i 1991 (PONS et alii 1994). La campanya de 1992 tractà principalment l'ampliació de les cales iniciades l'any 1991 amb el descobriment d'un Camp de sitges a la zona occidental del camp (sondeig 4) (PONS, 1993), un poblat ibèric emmurallat (cala 3) amb restes d'hàbitat extramurs (sondeig 5) i restes d'hàbitat intramurs (sondeig 2) a la zona meridional i central del camp (PONS et alii 1994), i la troballa d'un assentament urbà i especialitzat a la zona oriental (sondeig 1).³ Les Campanyes de 1993 i 1994 van tractar especialment l'ampliació i l'excavació sistemàtica del complex urbanístic aparegut en el sondeig 1, amb el descobriment d'un carrer ample paral·lel al perfil del camp i al qual s'adrecen unes estructures urbanístiques a banda i banda.

La cronologia d'aquests sondeigs ja fou expressada des que se'n va tenir coneixements sobretot la referent als hàbitats: el poblat ibèric contenia ceràmiques àtiques de figures vermelles (cronologia de finals del s.V o principis del IV) i l'estructura urbana es caracteritzava en la fase més recent per la presència de material grecoitàlic, vernís negre d'estil campanià A i del taller de Roses (cronologia al voltant del 200). Les campanyes de 1993 i 1994 han perfilat millor la cronologia de tots els sondeigs inclosa la de les sitges, que s'inclouen sobretot entre els segles V i II a.C.

2. Els diferents estudis han estat publicats en resums i jornades diverses (vegeu bibliografia general).

3. Les excavacions i prospeccions han estat objecte de diverses publicacions, exposades a congressos i jornades, cosa que no tornarem a reproduir fins a la publicació definitiva.

Ens entretindrem en aquesta TRIBUNA en els últims treballs arqueològics realitzats a l'assentament urbà durant les campanyes de 1993 i 1994, ja que la resta ha estat publicada.⁴

3. L'ASSENTAMENT URBÀ I ESPECIALITZAT (SONDEIG 1)

La zona excavada està situada a l'extrem est del Camp de Dalt i ocupa en l'actualitat una extensió aproximada de 900 metres quadrats (coordinades: x-x' = 245-265 sud; x-x'' = 245-275 nord; y-y' = 1666-1701).⁵

Fa referència a una unitat arquitectònica amb carrers que separen illes o estructures de cases. Les estructures arquitectòniques descobertes es distribuïxen a una banda i altra a partir d'un carrer de 5 m d'amplada (zona 100) disposat en direcció nord-sud paral·lel al talús. Destaca la zona 10, a l'est del carrer. Les estructures descobertes han permès identificar una gran casa (complex urbanístic que es presenta organitzat en una sola unitat amb diverses dependències) i unes cases domèstiques al nord-est. A l'oest del carrer s'organitzen tres zones clarament separades: la zona 13 al nord, la zona 11 (entre aquella i el carrer 101) i la zona 12 (entre el carrer 101 i un altre carrer paral·lel a aquest (el carrer 102)).

La complexitat arquitectònica, l'estratigrafia i la cronologia dels materials assenyalen un període que consta de dues fases, encara en procés d'estudi: la fase 1D, entre -225 i -200 aC i la fase 1C, entre -200 i -175 aC.

a) *La zona oriental del carrer principal: la zona 10*

Situada a l'est del carrer 100, entre aquest i el talús, el qual es presenta abrupte i escalonat en aquest perfil. En aquesta zona s'organitza tota una estructura rectangular dins un pla urbanístic ortogonal, de mides que de moment van entre 35 m de longitud i 13 m d'amplada (en total, 455 m²). L'edifici presenta un conjunt amb una distribució en tres unitats (en fase C: -200 -175 aC), que semblen girar al voltant d'un espai central (sector 1). En fase D, més antiga (-225, -200 aC) aquesta estructura és separada en dos blocs (una part septentrional i una altra meridional) per un petit carrer o plaça, que en la fase posterior C es tanca i es converteix en un pati-rebedor (sector 1) que unifica tota l'estructura. Al nord d'aquest edifici, s'hi localitzaren dues cases domèstiques. Diferenciem, doncs, la casa complexa de la domèstica.

4. Manquen evidentment les referències completes de tots els treballs interdisciplinaris, actualment en estudi i a l'espera de la publicació definitiva, sobretot els que fan referència al coneixement del medi, la transformació i l'evolució del paisatge, la dieta alimentària i la cultura material.

5. Des del seu descobriment l'any 1991, ha estat objecte d'excavacions en extensió des de l'any 1992 fins a l'any 1994 i amb perspectives de continuació l'any 1995.

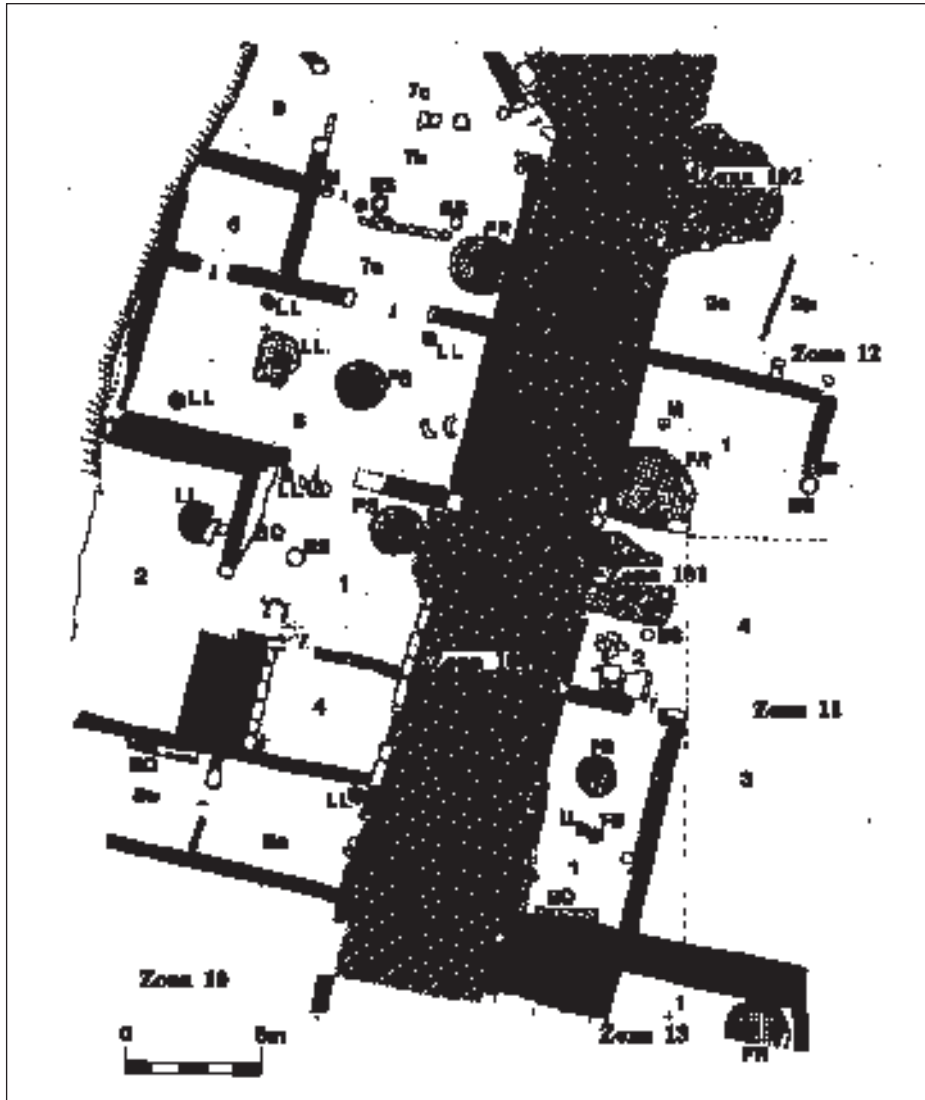
La casa aristocràtica

La part septentrional: En la fase més antiga excavada fins ara (fase D), el sector 1 resta parcialment obert, a tall de carrer, al sud, i al nord forma part d'una avantsala del sector 4, avantsala dividida en dos sectors per un mur. A l'est de l'avantsala hi ha una estructura de combustió construïda i amb sola de ceràmica associada a un molí rotatori. El carrer, que apareix codolat, es troba entre el sector 1b i el sector 3, circula perpendicular al carrer principal i té una amplada de 3,40 m. Es presenta com una zona viària que separaria, en fase D, dos edificis importants: la zona septentrional, formada pels sectors 4, 5 i 1b, i la fase meridional, formada pels sectors 3, 6, 7 i 9. En fase C s'uneixen i tanquen el carrer 1a per la porta principal i supri-meixen l'avantsala 1b del sector 4. L'entrada principal de la casa complexa es farà pel carrer principal.

En fase C, doncs, seria el moment d'utilització de la fossa, situada a l'angle sud-oest del sector 1a i farcida de material ceràmic i faunístic, així com de moltes cendres i altres deixalles (fossa d'escombraries?) que més tard és obliterateda i es converteix el sector en una sola estança quadrangular de 43,40 m² (sectors 1a + 1b) amb un basament troncocònic centrat (BS13). El sector 1 comunica, així, amb tots els sectors que l'envolten (al nord amb els sectors 4 i 5; a l'est amb el 2 i al sud amb el 3) i fins i tot té accés directe al carrer principal. Aquest sector es converteix en pati-rebedor de l'edifici. Al cantó est i recolzada de llarg sobre el mur de fons, s'hi localitza la resta d'una banqueteta construïda de terra, de 360 cm de llargada x 52 cm. d'amplada. A l'angle sud-est del sector 1, entre la banqueteta i el llinar exterior de la porta que va al sector 3, hi havia una llar plana construïda de tovots. En el cantó est hi ha una estructura rectangular de 85 cm de costat, construïda amb lloses col·locades de cantó per tres costats i al nord es tanca l'estructura amb una filada de còdols. De moment se'n desconeix la funcionalitat.

Al nord del sector 1, el sector 4 té contacte directe amb el carrer principal i amb el sector 1 i correspon a un espai de 17 m², amb una estructura de combustió centrada i una fossa destinada al treball de la metal·lúrgia del ferro, en fase D i potser també C, però en aquesta fase recent es barra la porta lateral de comunicació amb l'avantsala, que és suprimida. Aquest sector fou construït amb blocs de travertí d'una sola filada, almenys en tres costats i en les parets de l'avantsala, i només el mur divisori amb el sector 8 estaria format de blocs sorrencs. El sector 5, de 6,40 m², està arrebossat de cal, pot haver estat usat primer com a contenidor de líquids i en una fase més moderna (fase C) passa a convertir-se en un espai d'emmagatzematge. Efectivament sobre el paviment d'aquest dipòsit es localitzaren algunes urnes de ceràmica fetes a mà i gerres de ceràmica comuna ibèrica, les quals aparegueren arrencades al cantó de la paret oest. En aquesta fase es quan s'obriria la comunicació pel sud amb el sector 1.

La part oriental de la casa comprèn el sector 2. És una estança rectangular de 43,34 m² d'espai intern. Destaca en aquest sector l'existència d'una gran llar rectangular construïda amb una capa d'argila i sola de ceràmica, limitada a l'oest per una gran llosa plana. Aquest conjunt de combustió es troba situat cap el sud-oest de

la sala i juntament amb ella es van trobar un conjunt de ferros (cremallers i ganxos). El nivell d'ocupació amb la llar i les troballes de ferro ajuden a interpretar la zona meridional del sector 2 com una estança d'ús culinari, malgrat que la sala va resultar molt neta (en fase C).

La part meridional: Es presenta com una massana que es comporta de manera diferent a la part septentrional, formada al nord per l'estança 3, la qual comunica pel

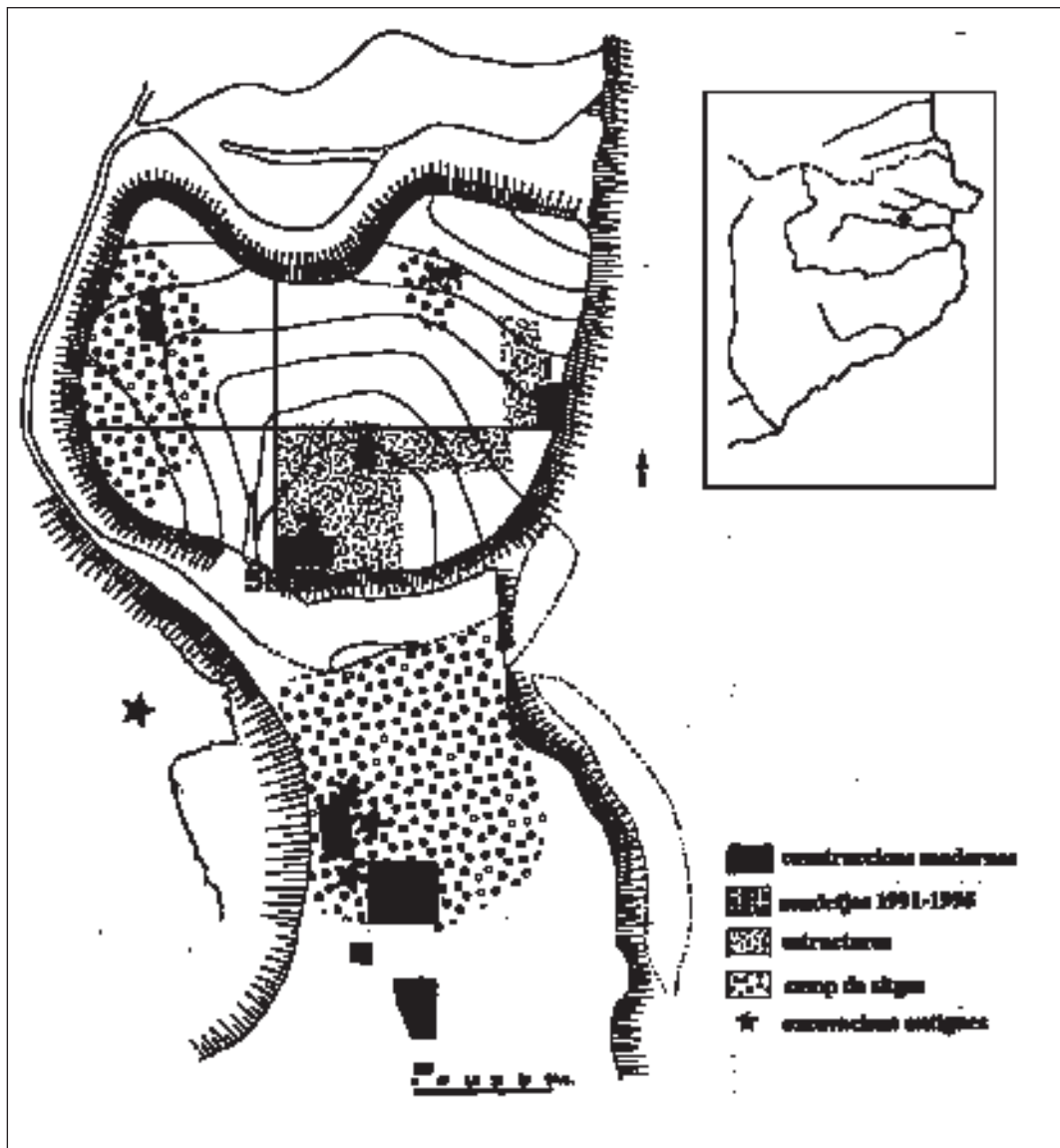
sud amb els sectors 6 i 7. El sector 7 està dividit en dos subsectors: 7a i 7b i a la vegada el subsector 7b comunica per l'est amb un altre sector, el sector 9. Tot el conjunt comunicaria amb la part centrada pel sector 3.⁶

El sector 3, de 75,50 m², es disposa en sentit transversal, entre el carrer principal a l'oest i el mur de contenció, a l'est, en el talús. No té cap comunicació directa al carrer i, en canvi, el mur que dona al carrer està construït per blocs regulars de sorrenca, ben escairats i disposats en doble filera. L'entrada de comunicació que té amb el sector 1 és una entrada d'amplada important amb lllindar exterior. Aquests dos últims fets, porta d'accés al sector 1 i mur ben construït al nord i a l'oest, dona peu a pensar que el sector 3 es trobi a la façana principal d'una estructura monumental (sectors 3, 6, 7 i 9) i que el sector 1 en sigui un accés. En aquest sector destaca l'existència de 4 llars, una d'elles centrada i, enfront d'ella, una fossa per retenir l'aigua. Les troballes espectaculars d'aquesta sala en la qual destaquen una ara de marbre i un fragment de mandíbula humana, així com nombroses restes ceràmiques, fragments d'àmfora grecoitàlica i objectes de ferro (podall, beina d'espasa, càvec,... nombrosos claus i força grapes), fauna relacionada amb la domesticació del gos, etc. la defineixen com una sala sacra o capella domèstica. A la zona oest de la sala han aparegut les restes d'un molí rotatori i un altre de vaivé, *in situ*, que defineixen aquesta part com una zona de treball; i sobretot a la zona sud en contacte a l'entrada amb el sector 7. El material destaca sobretot a la part sud del sector i vora l'entrada del sector 7a, interpretada com un espai destinat a l'emmagatzematge. Tot plegat, l'existència d'una gran llar principal i llars accessòries, les restes d'una ara quasi sencera, la fossa que retenia aigua i altres elements, han donat a aquest sector una funció religiosa-domèstica que ha repercutit també en l'especialització aristocràtica del jaciment.

Al sud-est del sector 3 hi ha el sector 6, de dimensions més petites que les habituals de 13,65 m², el qual destaca per l'absència de material arqueològic i per una comunicació directa amb el sector 3 (sòl erosionat pel talús?), cosa que li donaria un caràcter secundari dins l'edifici definit.

En canvi, al sud-oest, el sector 7 es presenta d'entrada com un espai gran dividit en dos sectors (7a i 7b) i possiblement un altre (7c, per excavar). La zona excavada és de 71,40 m², dividida per un muret, orientat d'oest a est en dues estances: els subsectors 7a (al nord) que comunica amb el sector 3 i 7b (al sud). Aquest últim comunica la casa amb el carrer, a l'oest i amb el sector 9, a l'est. Els extrems del muret divisor i estan reforçats per dos basaments de columna que servirien de dintell (o muntant) a la porta que comunicaria els dos subsectors 7a i 7b i que sostindria segurament un pis elevat sobre del sector 7a. Aquest sector, de 19,25 m² aproximadament, té una forma allargassada disposada d'oest a est. A l'oest i recolzat al mur forani, al carrer 100, s'ha localitzat un forn construït i sobreelevat, de forma circular i

6. Els detalls de funcionament d'aquesta sala, interpretada com una capella domèstica de la casa, han estat publicats en diversos llocs, sobretot a ADROHER; PONS i ARBULO, 1993 i a PONS et alii, 1994).

limitat per una paret, d'uns 2 m de diàmetre aproximadament. Tota la sala afectada pel sector 7a estava coberta per un nivell ple de material arqueològic fragmentat i no tan fragmentat *in situ*, cosa que no sembla donar-se en el sector 7b. En el cantó est i prop del mur divisor, s'hi recolza una llar construïda, coberta amb una capa d'argila i limitada per una estructura sòlida formada amb blocs de pedra de forma rectangular, associada a un molí rotatori *in situ*. Aquest sector ha estat interpretat com

una àrea de conservació de materials (rebot), i alhora hi hauria les funcions del forn domèstic (coure productes) i les de la transformació i torrefacció de cereals (molí i llar).

La part meridional del sector 7 (7b) és de dimensions més grans i no ha donat gaire material. Destaca una concentració important de fauna. A partir d'una amplada semblant a la del sector 7a, els murs oest i est que limiten el sector 7b s'interrompen, i presenten una obertura, que comunicava amb el carrer i amb el sector 9, i continuen ambdós amb llurs murs però canviant la direcció en angle obtús i en sentit cap al talús. Tot plegat, sembla que aquesta estructura aprofitaria l'espai cada vegada més limitat pel talús, i que aquest sector 7b es presentaria com una avant-sala, rebedor o zona de pas, a cel tancat, del sector 7 i, en definitiva, de l'edifici meridional, on donaria una gran entrada orientada cap al sud (per excavar) i per tant ben orientada cap al migdia, cosa que no pot succeir en el sector 7a, tractant-se d'un celler.

A l'est del sector 7b es localitza una altra dependència de la casa, el sector 9, encara per excavar.

Les cases domèstiques

A nord de l'edifici s'organitzarien una sèrie de cases domèstiques, de les quals s'ha excavat una (sector 8), i se n'intueixen dues més.

El sector 8 consta d'un edifici rectangular de 11,20 m de llargada per 3,60 m d'amplada (40,32 m²) que es disposa d'oest (carrer 100) a est (talús). Només es comunica a l'exterior pel carrer principal i no té cap comunicació amb la casa aristocràtica. L'aixecament d'un nivell d'enderrocament que contenia molts fragments de tovots posà al descobert tot l'espai, el qual per la seva llargada fou dividit en tres sectors: el sector 8a o entrada principal a l'oest, separat del 8b (zona central) per uns murs divisoris que limiten una entrada de comunicació entre ambdós sectors, i el sector 8c a l'est. Sobre el sòl d'ocupació destaquen 7 pondera acumulades al racó nord-oest (àrea de treball del teixit); en el racó sud-oest, s'hi localitza una llar circular coberta d'argila (llar de calefacció-il·luminació) i al bell mig de l'estança una fossa per sostenir un contenidor. Aquest sector 8a queda separat del sector 8b per dos murs divisoris que es disposen transversalment a l'estança. El sector 8b té una llargada de 3 m i consta d'una banqueteta lateral adossada al mur meridional (per excavar). Aquest sector llarg orientat d'oest a est sembla tenir les característiques d'una unitat domèstica dividida en tres sectors longitudinals. Pels enderroc trobats sobre el nivell d'ocupació sembla que estaria construïda de sòcol de pedra i superestructures de tova.

b) La zona occidental del carrer principal

A l'oest del carrer 100 s'organitzen tres illes clarament separades: zona 13 al nord, zona 11 (entre aquella i el carrer secundari 101) i la zona 12, al sud (entre el carrer 101 i un altre carrer paral·lel a aquest, el carrer secundari 102).

La zona 13

Es troba al nord i resta limitada per la zona excavada. Malgrat això i l'erosió que presenten els nivells d'ocupació recent s'hi diferencien dos sectors: a l'esquerra s'intueix un forn de les mateixes característiques que el de la casa aristocràtica i a la dreta una estança arrebossada de cal, també semblant a la del sector 5 de la zona 10. El material arqueològic d'aquest nivell dóna una cronologia que va entre -225 i -200 aC (fase D). Està separada del sector 11 per un mur individual, separat de l'altre mur uns 30 cm. El reompliment que es produeix entre aquest dos murs, que inevitablement feien la funció de canalització d'aigües, comporta material més antic (-300 -275 aC) datació de moment no equivalent als nivells d'ocupació de la zona 13.

La zona 11

Es troba entre la zona 13 i el carrer 101, perpendicular al carrer principal. Està orientat de nord a sud i presenta una forma rectangular d'11,50 m de llargada i 5m d'amplada. Està format de moment per dues estances: la sala principal (sector 1) amb un espai intern de 31 m² i l'avantsala (sector 2) de 10m² de superfície interna, la qual suporta un basament de columna davant la porta de comunicació entre les dues estances (vestíbul porticat?).

A la sala principal (sector 1) destaca la presència d'àmfores a banda i banda dels cantons laterals. Les àmfores grecoitàliques ocuparien la banda est i les ibèriques la banda oest. Combinant amb aquests recipients de transport i manteniment destaca la vaixel·la de cuina (ceràmica feta a mà) que es decantaria pel cantó de les àmfores ibèriques, i la vaixel·la fina de taula (ceràmica ibèrica) pel cantó de les àmfores grecoitàliques. La repartició principal del contingent ceràmic ocupa una bona part de la sala principal, especialment a la meitat nord. Conjuntament amb el recipient ceràmic s'han localitzat altres objectes d'ús i de treball artesà i domèstic. Destaquem entre el material ceràmic més d'una dotzena de fusaioles, algunes peces discoïdals; lític: 2 esmoladors; metàl·lic de bronze: alguns objectes de tocador; una moneda de plata: 1 divisor emporità; de ferro: 3 relles d'arada, 1 enformador, claus, etc.

Aquesta sala ha estat interpretada com una sala de magatzem d'àmfores (ibèriques i greco-itàliques) situades al voltant de la sala. En la zona centrada fou localitzat un fogar: 1 sòlid, construït amb argila i sola refractària de ceràmica, i dues fosses. La vaixel·la feta a mà i la fina feta a torn, ibèrica o d'importació, ocupaven també aquesta zona més centrada, dins la qual es localitzaren els estris, les eines i els objectes d'ornamentació esmentats. Això i la poca presència de restes culinàries

7. Els estudis sobre la carpologia destaquen la presència important de l'ordi vestit (*H. vulgare*), del blat despullat (*T. durum aestivum*) i del panís (*Setaria itàlica*). És curiós el fet que aquestes espècies es trobin concentrades per separat, bé en diversos nivells d'abocadors (ordi o blat), associat a estructures de combustió (mill o panís), bé en fosses de treball (ordi i panís). Tot això és vàlid per al poblat ibèric (sondeigs 2, 3, 5 i 7). En canvi, en l'estructura urbana hel·lenitzada a penes es troben restes (material carpològic en estudi per R. Buxó i David Canal).

(fauna i malacologia) remarquen un caràcter domèstic i comunitari de la sala, però no culinari.

El material sembla haver-se trencat *in situ* i la seva troballa manifesta un moment d'abandonament ràpid de l'estança, la qual és datada entre el -200 i el -175 aC (fase C // a l'abandonament de l'estança 3 de la zona 10 o sala de l'altar).

De l'avantsala (o sector 2) destaca la presència d'una estructura elevada formada per una gran llosa sostinguda per un muret de pedra (banqueta o escala?) i adosada al mur que separa l'estança 1 de la 2 i prop de l'entrada de comunicació. La presència d'un basament alineat a l'extrem sud de l'avantsala i davant de la porta que comunica ambdues estances de l'edifici 11 recorden un vestíbul porticat. Molt a prop d'aquesta estructura elevada foren localitzats un conjunt important de peces discoïdals (un dels tres conjunts apareguts en aquest sondeig 1). La cronologia dels materials ceràmics correspon a la mateixa del sector 1.

Aquest edifici semblaria continuar pel cantó oest (sector 3?) però resta per excavar.

La zona 12

Es troba situada al sud-oest del carrer 100, entre la zona 101 i la zona 102, ambdues interpretades com a zones viàries perpendiculars al carrer 100. Consta d'un sector rectangular de 34,80 m² d'extensió que s'obre al carrer 101. En el racó nord-est s'hi troba un altre forn construït i aixecat, associat a un molí rotatori. Aquest forn de forma circular, d'uns 2 metres de diàmetre, es troba, com ja hem dit, molt erosionat: la capa d'argila ha desaparegut completament i només conserva part de la capa de fragments de ceràmica i una altra a sota de còdols, tot plegat limitat per un muret de còdols més grans (o blocs erosionats) disposats a doble filada. Aquest forn es trobaria aixecat del sòl d'una cambra, sòl que ja es detecta molt aviat. Destaca la presència d'un paquet de peces discoïdals (UE12014), a un metre de distància del forn, i que reposaria sobre el sòl de l'habitació. Aquest forn, com els altres, està qualificat com un forn construït sobreelevat, d'una sola cambra (les parets de la volta han desaparegut) i de funció domèstica.

El sector 2 de la zona 12 ha estat interpretat com una avantsala orientada al sud, i semblaria una zona oberta, mentre que el sector 1 restaria destinat a la funció exclusiva del forn domèstic.

Ambdós sectors (sector 1 i 2 (a+b)) no es comuniquen. Només tenen de comú el mur forani al carrer principal (falta excavar la part oest limitada per l'excavació).

DISCUSIÓ

Arran dels elements que s'han anat observant en les campanyes d'excavació realitzades a Mas Castellà de Pontós considerem que el poblament del Camp de Dalt pot haver-se iniciat durant un moment del bronze final no principis de l'edat del ferro; a partir d'aquí l'hàbitat continua la seva vida sense grans alteracions destaca-

bles, més enllà de les típiques evolucions que patirien els poblats indígenes de l'Empordà. A final del segle V a. n. e., possiblement a causa d'una intensificació agrícola i, en conseqüència, un millor contacte en les activitats d'intercanvi amb la colònia grega d'Empúries, el poblat es transformà per complet, es convertí en un centre d'alt nivell d'especialització (producció, conservació i transformació de cereals, i elaboració de productes panificables).⁷ Això portaria fortes alteracions urbanístiques (destrucció dels elements defensius, amortització de la muralla, ampliació de l'àrea superior del poblat amb la colmatació i transport de nivells detrítics a l'oest de les zones 3 i 5, desafectació de l'àrea del poblat extramurs documentat en la zona 5, la potenciació dels camp de sitges (amb forts conjunts dels segle III a. n. e.) i nova planificació de la trama urbana amb un esquema que sospitem que és de clar caràcter hipodàmic (zones 10, 11, 12 i 13). Aquesta zona no té restes carpològiques, en canvi ha donat una bona representació de forns domèstics situats en espais especialitzats, associats a molins, així com estructures de combustió de construcció complexa associades a molins i de zones destinades a la mòlta, la qual cosa convertiria l'assentament en un establiment urbà d'alta especialització referent als cereals. En tot cas, aquesta mateixa especialització en camps de sitges centrat en les activitats comercials pròpies d'una colònia grega respecte al seu *hinterland*, fou la mateixa causa de l'abandó i/o destrucció del poblat, quan Empúries, després de la conquesta romana, va començar a quedar al marge de les principals línies comercials de l'Imperi Romà.

Un dels principals problemes que se'ns planteja és si aquesta reestructuració urbanística coincideix cronològicament amb l'amortització de la muralla ibèrica, o si, com podria ser, hi hauria un desfasament cronològic d'una mica més de cent anys entre ambdós fets. La situació de les excavacions i de les parts afectades no deixen discutir aquesta problemàtica, encara que ja podem intuir que podien haver-hi períodes de reduccions que afectarien l'intercanvi comercial. El principal problema radicaria en el fet que només depenem de les ceràmiques d'importació per donar cronologies calendàriques.

BIBLIOGRAFIA

- ADROHER, A. Ma et alii (equip de Pontós) *La campanya de 1991 a Mas Castellar-Pontós: un exemple de prospecció arqueològica*. Sant Feliu de Guixols: 1992.
- ADROHER, A. Ma; PONS, E.; RUIZ de ARBULO, J. «El jaciment de Mas Castellar de Pontós y el comercio del cereal ibérico en la zona de Emporion y Rhode (s. IV-s. II aC)». A: *Archivo Español de Arqueología*. Madrid: 1993, núm. 66, p. 31-70.
- CARULLA, N. *Estudi geomorfològic i d'anomalies en el jaciment de Mas Castellar-Pontós*. Altafulla-Tarragona: Estudis de geologia Aplicada, 1990. [Inèdit.]
- CARULLA, N. *Nota prèvia de dades i resultats de les prospeccions geofísiques. Campanya Setembre de 1992 al Mas Castellar. T. M. de Pontós*. Altafulla: 1992. [Inèdit.]
- MARÍ, Lluís; PLADEVALL, Agustí. *Informe de la prospecció geofísica per reflexió d'ones electromagnètiques, feta al jaciment arqueològic de Mas Castellar (Pontós- Alt Empordà)*. Barcelona: 1990. [Inèdit.]

- MARTIN i ORTEGA, M. A.– *El yacimiento indígena prerromano de Mas Castellar de Pontós (Girona)*. *Congreso Nacional de Arqueología*. Lugo, 1977-Zaragoza, 1979, p. 677-690.
- OLIVA i PRAT, M. «Nuevo importante yacimiento prerromano en el Ampurdán: El poblado de Puig Castellar (Pontós, Gerona)». A: *Pyrenae*. Universidad de Barcelona, 1968, núm. 4, p. 171-173.
- PONS, E. 1993. «L'expansió septentrional del món ibèric: el jaciment de Mas Castellar-Pontós (Alt Empordà) i les seves especialitzacions». A: *LAIETANIA*, Mataró: 1993, núm. 8, p. 105-128.
- PONS, E.; ADROHER, A. Ma; BARTUREN, J.; CONTRERAS, F.; LLAVANERAS, N.; TABERNERO, E. (equip de Pontós). *El jaciment protohistòric de Mas Castellar-Pontós (Alt Empordà)*. *Resultat de les campanyes de 1990-1992*. Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos. Figueres: 1993, p. 315-340.
- PONS, E. et alii (equip de Pontós). *Les campanyes del 1992-1993 a Mas Castellar Pontós (Alt Empordà)*. *Segones Jornades d'Arqueologia de les comarques de Girona*. Torroella: 1994, p. 46-56.
- TABERNERO, E.; VALLEJO, R.; PONS, E. *Indicadores analíticos de suelos como método de prospección: el yacimiento de Mas Castellar, Pontós (Alt Empordà)*. *VIII Reunión Nacional. Estudios sobre Cuaternario*. Valencia: 1993, p. 207-215.